

Antwoord van Gedeputeerde Staten op vragen van

G. Atzema (VVD) en E.D. van Engel (VVD)
(d.d. 22 oktober 2025)

Nummer
4308

Onderwerp
Rapportage Survey Zuid Holland 2025 – strategische inzichten uit Zuid-Hollandse bedrijven

Aan de leden van Provinciale Staten

Toelichting vragensteller

De fractie van de VVD in Zuid-Holland heeft met belangstelling kennisgenomen van de ‘Survey Zuid Holland 2025 – Strategische inzichten uit Zuid-Hollandse bedrijven’, uitgevoerd door PWC in opdracht van de provincie en de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Met de survey onder ruim 100 CEO’s en 10 daaropvolgende diepte-interviews zijn de uitkomsten over de strategische uitdagingen en kansen van het Zuid-Hollandse bedrijfsleven in beeld gebracht. De inzichten vormen, zo staat in de rapportage te lezen, een waardevolle basis voor beleidsvorming en samenwerking, waarbij de provincie samen met bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties kan inspelen op structurele uitdagingen en strategische kansen. We gaan hierover graag met GS het gesprek aan.

Aangezien met name de situatie in de Rotterdamse haven en de daaraan gerelateerde industrie onder grote druk staat en er grote economische en strategische urgentie is om daar iets aan te doen, heeft de VVD op dit moment een aantal vragen die met name gaan over de Rotterdamse Haven en de daaraan gerelateerde industrie.

1. *Op welke wijze gaat GS een vervolg geven aan de uitkomsten van deze survey? En hoe en wanneer wordt PS hierbij betrokken om richting te kunnen geven?*

Antwoord

De provincie Zuid-Holland werkt met de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) en partners binnen de Groeiagenda aan het Versnellingsprogramma. Dit programma vernieuwt, verduurzaamt en versterkt de regionale economie en vergroot het toekomstige verdienvermogen. Zo dragen we bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en brede welvaart.

Voor het programma zijn ruim 90 gesprekken gevoerd met bedrijven en publieke instellingen. Daaruit blijkt dat randvoorwaarden zoals beschikbaarheid en betaalbaarheid van energie, ruimte en beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel cruciaal zijn voor groei. De Captain of Industry (COI) survey, als onderdeel van het Versnellingsprogramma, heeft dit bevestigd en verdiept. Een belangrijke uitkomst: het bedrijfsleven benadrukt dat deze randvoorwaarden eerst op orde moeten zijn voor een optimaal investeringsklimaat. Deze zorgen delen wij en pakken we samen met publieke partners op via het Versnellingsprogramma.

Het programma kent drie actielijnen:

- Sturen op nationaal en Europees beleid
- Ontwikkelen en realiseren van investeringsvoorstellen
- Optimaliseren van samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden

Hiermee richten we ons op realisatie, randvoorwaarden en resultaat.

Het programma wordt momenteel afgerond en (hernieuwde) commitment van partijen opgehaald. Net als bij de COI Survey ontvangt u het Versnellingsprogramma op korte termijn met een lid-GS-brief.

2. *Deelt GS de conclusie in de survey dat met name de vooruitzichten in de haven en industrie zorgen baren en daarmee onze extra aandacht verdienen? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Uit het rapport blijkt dat een duidelijke meerderheid van de ondervraagde ondernemingen voornemens is de komende twaalf maanden in Zuid-Holland te investeren. De hoogste investeringsintentie wordt gemeten in de agrocluster (land-, tuin-, bosbouw en visserij) en het maritieme complex/scheepsbouw, kort daarop gevolgd door de informatie- en communicatiesector. De industrie vormt de opvallende uitzondering: binnen deze sector houdt het aandeel ondernemingen dat investeringen plant nagenoeg gelijke trede met het aandeel dat slechts beperkt of helemaal niet kan investeren. Gedeputeerde Staten (GS) hebben in eerdere stukken al aandacht gevraagd voor deze ontwikkeling binnen Zuid-Holland.

Met name grote (industriële) bedrijven hebben een laag vertrouwen in groeivoorzichten. Wanneer randvoorwaarden, zoals een gunstiger fiscaal klimaat en betere infrastructuur en een ruimer aanbod aan technisch personeel, niet aantoonbaar verbeteren zouden zij zich genoodzaakt zien om binnen enkele jaren nieuwe groei-initiatieven elders te ontplooiën. Dit ondanks goede vestigingsmotieven als de strategische ligging rond de Rotterdamse Haven, de hoogwaardige landelijke infrastructuur en de aanwezigheid van een complete maritieme waardeketen in de regio.

Naast zorgen zijn er zeker ook lichtpunten. Het Zuid-Hollandse ecosysteem is en blijft internationaal aantrekkelijk, zoals blijkt uit de recente vestiging van twee grote bedrijven:

Eli Lilly and Company

Het internationale farmaceutische bedrijf vestigt zich op het Leiden Bio Science Park. Dit betekent een krachtige impuls voor de regio en versterkt het vestigingsklimaat voor innovatieve bedrijven. De komst levert uiteindelijk circa 500 banen op en biedt kansen voor mbo-, hbo- en wo-studenten.

Investering: 2,6 miljard euro.

Waarom Zuid-Holland?

Bereikbaarheid, investeringen in onderwijs en woningbouw, en nabijheid van het European Medicines Agency (EMA) maken de regio aantrekkelijk. Volgens Eli Lilly scoort Nederland hoog in een wereldwijde benchmark voor ondernemingsklimaat in de life sciences.

Blue Circle Olefins

Blue Circle Olefins bouwt in Rotterdam een 100% circulaire olefinenfabriek. In een Olefinenfabriek worden door het gebruik van groene (duurzame) methanol, fossielvrije plastics en chemicaliën geproduceerd. Dit is een belangrijke economische én duurzame impuls voor de chemische industrie in Nederland en Europa.

Waarom Rotterdam?

Rotterdam biedt logistieke voordelen, een sterke basis in duurzame methanol en cruciale partnerschappen met chemie-afnemers. Daarmee is het dé plek voor grootschalige productie van circulaire olefinen.

Ontwikkelingen en verwachtingen Met name grote (industriële) bedrijven hebben een laag vertrouwen in groeivoorzichten. Wanneer randvoorwaarden, zoals een gunstiger fiscaal klimaat en betere infrastructuur en een ruimer aanbod aan technisch personeel, niet aantoonbaar verbeteren zouden zij zich genooddaakt zien om binnen enkele jaren nieuwe groei-initiatieven elders te ontplooien. Dit ondanks goede vestigingsmotieven als de strategische ligging rond de Rotterdamse Haven, de hoogwaardige landelijke infrastructuur en de aanwezigheid van een complete maritieme waardeketen in de regio.

3. *Welke mogelijkheden ziet GS voor de provincie om het vertrouwen in de groeivoorzichten van industriële bedrijven weer te vergroten? En welke concrete maatregelen gaat GS nemen om te voorkomen dat nog meer bedrijven vertrekken uit de haven, zoals recent aangekondigd door meerdere rederijen en industriële partijen?*

Antwoord

De provincie Zuid-Holland zet zich naar vermogen in voor het vestigingsklimaat. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld de Human Capital agenda, ondersteuning van innovatie via subsidies, netwerkvorming en lobby. We zetten ons in op innovatiesubsidies voor bedrijven via onder andere het Just Transition Fund en Kansen voor West III. Hiermee ondersteunen we bedrijven om duurzame investeringen te doen in het Groot Rijnmond gebied. Dit zijn voornamelijk projecten die bijdragen aan een klimaatneutrale en/of circulaire industrie. Ook investeren wij in een goed investeringsklimaat via onze ontwikkelmaatschappij InnovationQuarter, met gerichte investeringen in start-ups en scale-ups.

Verder dragen we als provincie actief bij aan het verbeteren van het vestigingsklimaat door samenwerking met de regionale partners en het Rijk in de gebiedsprogramma's NOVEX Rotterdamse haven en NOVEX Zuidelijke Randstad. Ook werken we met regionale partners, zoals gemeente Rotterdam, Deltalinqs en het Havenbedrijf Rotterdam, onder meer aan concrete projecten uit zoals het programma Recharge Rotterdam en verlenen we steun aan het platform voor industriële scale-ups Groene Chemie Nieuwe Economie.

Daarnaast zetten we als provincie in op het beschermen, behouden en beter benutten van voldoende en toekomstbestendige ruimte voor bedrijven, als onderdeel van ons vestigingsklimaat. We hebben bijvoorbeeld subsidieregelingen voor planvorming en verduurzaming van bedrijventerreinen. Binnen onze Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE) onderzoeken we hoe de provincie Zuid-Holland kan bijdragen aan de oplossing van het stikstofvraagstuk.

Tot slot voeren we een actieve lobby richting het Rijk om de problemen en mogelijke oplossingen voor het vestigingsklimaat te agenderen. Zo heeft gedeputeerde Arne Weverling samen met wethouder Robert Simons van Rotterdam een brandbrief geschreven aan het Kabinet voor urgente steun voor de Rotterdamse haven in de Voorjaarsnota 2025. Daarnaast is er regelmatig, formeel en informeel, overleg met verschillende kabinetsleden over het belang van beleidswijzigingen en investeringen in het havengebied van Rotterdam. Met deze overleggen blijven wij doorgaan.

Regionale verbondenheid

De ondernemers wijzen op de zogenaamde 'Zuid-Hollandse propositie' drie topuniversiteiten in Delft, Rotterdam en Leiden, een diep reservoir aan talent, de nabijheid van haven en luchthaven, een fijnmazige logistieke infrastructuur, etc.

4. *Deelt GS de mening dat dit bij uitstek de ingrediënten zijn voor regiomarketing en dat de inzet daarvan nodig is om meer bedrijven naar Zuid-Holland te trekken en hier kansen liggen om het gat te dichten van de vertrekkende bedrijven in bijvoorbeeld de Rotterdamse haven. Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Dit zijn zeker relevante ingrediënten voor regioprofilering. Zuid-Holland is ontzettend divers. We werken op dit moment ook aan een brede profileringsstrategie voor Zuid-Holland als overkoepelend traject. Het blijft echter lastig om de directe, kwantitatieve waarde van regiobranding aan te tonen, en dat is bovendien niet het primaire doel. Regioprofilering is ook geen acquisitie-instrument om bedrijven één op één aan te trekken. Het gaat om het versterken van het onderscheidend vermogen van de regio, waarin regionale 'parels' samen een verbindend verhaal vormen en samenwerking stimuleren op zichtbaarheid.

5. *Zo ja, waarom zien we deze sterke propositie van Zuid-Holland niet terug in een krachtige regiopromotiecampagne die bedrijven verleidt hier te investeren in plaats van te vertrekken?*

Antwoord

Een gerichte promotiecampagne voor bedrijven past beter bij de rol van Innovation Quarter (IQ). Binnen Zuid-Holland is IQ als Regionale Ontwikkelingsmaatschappij primair verantwoordelijk om bedrijven aan te trekken. Zij ondersteunen bedrijven met kennis, netwerk en diverse activiteiten naar geselecteerde internationale regio's die bij uitstek grote kansen bieden voor bedrijven in onze regio. Daarnaast assisteren zij buitenlandse ondernemingen bij het vestigen in Zuid-Holland. Hierbij wordt nauw samengewerkt met Invest in Holland, The Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA).

Daarnaast zijn we als Provincie Zuid-Holland partner van NewDutch, het internationale brandingsprogramma van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC), waarmee Nederland zich profileert als een innovatieve, toekomstgerichte natie. Onder deze gezamenlijke vlag tonen bedrijven, kennisinstellingen en overheden hun vernieuwende kracht aan de wereld. Als broedplaats voor innovatie laat Zuid-Holland hierbinnen haar innovatieve kracht zien. De grotere gemeenten (Rotterdam, Leiden, Den Haag en Delft) zijn ook aangesloten. Samen met deze partners bundelen we de krachten om de gezamenlijke zichtbaarheid en profilering van Zuid-Holland te versterken.

In de industriële en (daaraan gerelateerde) logistieke domeinen fungeert de aanwezigheid van robuuste fysieke infrastructuur – havens, wegen, en multimodale verbindingen – als doorslaggevende vestigingsreden

6. *Welke initiatieven gaat GS nemen om de aanwezigheid van robuuste fysieke infrastructuur ook in de toekomst te garanderen nu we aanlopen tegen de fysieke grenzen van hun capaciteit? De fysieke ruimte in de haven is beperkt, wegen (en spoor) zijn zwaar belast en de integratie van verschillende vervoerswijzen blijft aandacht vragen.*

Antwoord

Ruimte en economie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De (uitbreidings)ruimte voor bedrijvigheid in Zuid-Holland is echter beperkt. Daarom is het essentieel om beschikbare ruimte zo optimaal mogelijk te benutten en toekomstbestendig in te richten. De provincie zet in op het beschermen, behouden en beter benutten van de huidige ruimte voor bedrijven. Daarop wordt ruimtelijk gestuurd via ons Omgevingsbeleid. Daarnaast werkt de provincie via verschillende (financiële) instrumenten aan het beter benutten en realiseren van toekomstbestendige en duurzame bedrijventerreinen. Bijvoorbeeld via subsidieregelingen voor planvorming en verduurzaming van bedrijventerreinen, en de verkenning van een Verplaatsings- en het Herstructureringsfonds voor het beter benutten van bedrijventerreinen. Zo wordt gewerkt aan het optimaliseren van het ruimtegebruik in Zuid-Holland en een toekomstbestendige economie en vestigingsklimaat.

De provincie blijft ook continu in contact met het Rijk om hun infrastructuur toekomstbestendig te maken, om zodoende gezamenlijk afspraken te kunnen maken tijdens het bestuurlijk overleg MIRT. In 2022 hebben we bijvoorbeeld afspraken gemaakt met het Rijk over capaciteitsverhoging van de N57. Toch gezien de onderhoudsopgave die het Rijk de komende jaren heeft is het niet aannemelijk dat zij veel nieuwe projecten zullen starten. Dit maakt dat we optimaal gebruik moeten maken van de beschikbare infrastructuur. Met voorgaande reden hebben de verschillende overheden, waaronder de provincie, gezamenlijk Zuid-Holland Bereikbaar opgericht. Dit om te komen tot goede afstemming tijdens de werkzaamheden en om zodoende te komen tot een duurzame mobiliteitstransitie.

Binnen het proces van de Novex Haven worden het ruimtegebrek en verbetering leefomgeving Rotterdamse havengebied onderzocht.

Klimaat

Voor het realiseren van de energietransitie is voor de industrie de verzwaring van het elektriciteitsnet en het aanpakken van de netcongestie cruciaal.

7. *Welke inzet pleegt de provincie op dit moment en welke inzet staat gepland, specifiek voor de Rotterdamse haven en omliggende industrieclusters, om de verzwaring van het elektriciteitsnet te versnellen? En wanneer kan PS concrete plannen voor de aanpak van netcongestie verwachten van GS?*

Antwoord

Netcongestie in de haven is een zeer urgent probleem. Eind oktober brachten Tennet en Stedin een nieuw congestiemanagementonderzoek naar buiten, waaruit blijkt dat de elektriciteitsvraag al in 2026 de capaciteit van het net overstijgt, waardoor er kans is op overbelasting met mogelijk (langdurige) stroomstoringen. Dit vraagt om extra maatregelen op korte termijn.

In de New Energy Taskforce (NET) werken het Havenbedrijf Rotterdam, Stedin, TenneT en Deltalinqs samen met bedrijven aan oplossingen om congestie op het elektriciteitsnetwerk te verminderen. Provincie ZH is lid van de Energy & Industry board, de bestuurlijke tafel waarin de komende tijd keuzes worden gemaakt over de extra maatregelen. Daarnaast zijn wij in doorlopend in gesprek met de netbeheerders

over manieren om de uitbreiding van de netcapaciteit te versnellen. Als provincie is onze rol beperkt, maar we kunnen wel helpen bij het versnellen van procedures en het leggen van de ruimtelijke puzzel bij het vinden van geschikte locaties voor elektriciteitsstations en kabeltracés. Het vinden van ruimte hiervoor binnen het haven- en industriecomplex is uitdagend en kost momenteel veel tijd.

Daarnaast werken wij vanuit programma Energiesysteem aan het provincie breed oplossen van netcongestie:

- Wij monitoren samen met de netbeheerders de voortgang van uitbreidingsprojecten en zoeken naar concrete manieren om hier als provincie versnelling in te brengen. Zo stellen wij een handreiking op voor de ruimtelijke inpassing van nieuwe elektriciteitsstations, en creëren we op basis van lopende projecten een blauwdruk voor het selectieproces van locaties voor nieuwe netuitbreidingen.
- Wij ondersteunen meer dan 130 initiatieven voor energiehubs of andere manieren om de huidige capaciteit beter te benutten.
- Wij werken aan het integraal programmeren richting het energiesysteem van de toekomst. Elke 2 jaar updaten we ons provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) waarin we concrete versnellingsprojecten bepalen. Het havengebied is hier geen onderdeel van, omdat dit is aangemerkt als gebied van nationaal belang en daarom een nationaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (nMIEK) status heeft gekregen. Wij hebben daarom als provincie in het havengebied een beperkte rol in het bepalen van nieuwe versnellingsprojecten. Wel zoeken we voor het pMIEK de samenwerking met het nMIEK haven. Belangrijke ontwikkelingen in het HIC, zoals de mogelijke locatie voor de aanlanding van wind op zee, zijn een essentieel onderdeel van het totale energiebeeld op provinciaal niveau.
- De voortgang van bovenstaande activiteiten worden bestuurlijk besproken in de Energieraad (Energy Board) die voorgezeten wordt door gedeputeerde Arno Bonte, met vertegenwoordigers vanuit gemeenten, netbeheerders, Gasunie, het ministerie van Klimaat en Groene Groei en PROMO (Industriecluster Rotterdam-Moerdijk).

Ook het versnellen van vergunningsprocedures en het verminderen van regeldruk is voor de industrie van belang.

8. *Welke concrete maatregelen gaat GS nemen om de vergunningenprocedures te versnellen en onnodige regeldruk te voorkomen?*

Antwoord

Wij zien dat voorspelbare en tijdige vergunningverlening belangrijke factoren zijn voor bedrijven en overheid om veranderingen met oog voor de leefomgeving door te kunnen voeren. De beste garantie op een tijdige en snelle afhandeling van een vergunningaanvraag is een kwalitatieve goede aanvraag. De initiatiefnemer is daar verantwoordelijk voor. Tegelijkertijd wijzigen de te vergunnen plannen van bedrijven soms nog gedurende het vergunningsverleningsproces en zijn de omgevingsvraagstukken complex. En denk bijvoorbeeld ook aan de voortschrijdende inzichten over stikstof. Daarom voeren wij, samen met de betrokken omgevingsdiensten, constructieve gesprekken met medeoverheden, het bedrijfsleven en regiopartners over vergunningenprocedures. De provincie zet, samen met medeoverheden en regiopartijen, in op initiatieven zoals het Rotterdamse Versnellingshuis, doorontwikkeling toekomstbestendige Omgevingsdiensten en het programma Altijd Actuele Digitale Vergunning gericht op het verder digitaliseren van het vergunningenproces.

Human Capital

De industrie en het maritiem cluster hebben moeite met het vinden van voldoende technisch geschoold personeel op MBO 2-4 niveau.

9. *Wat gaat GS doen om samen met het bedrijfsleven en onderwijs de beschikbaarheid van technisch personeel op korte termijn te vergroten?*

Antwoord

Om de beschikbaarheid van technisch personeel op korte termijn te vergroten voeren we, samen met bedrijfsleven, onderwijs en gemeenten (o.a. Metropool Rotterdam Den Haag (MRDH)), de Human Capital Agenda 2025-2030 Zuid-Holland uit. Recent hebben wij Provinciale Staten geïnformeerd over de behaalde resultaten tot nu toe (PZH-2024-864503843) en wat onze inzet voor de komende jaren is (PZH-2025-875080265). Kort samengevat stimuleren we met genoemde partners, onder de vlag van de Economic Board Zuid-Holland, de om- her- en bijscholing van werkenden, werkzoekenden en studenten voor met name technische beroepen in sectoren van de Groeiagenda Zuid-Holland. We richten ons daarbij op alle opleidingsniveaus. Met de deelakkoorden (projecten) en andere inzet van partners bereiken we naar verwachting inmiddels zo'n 4.500 bedrijven en bijna 30.000 werkenden om zich om- of bij te scholen. Daarnaast zetten we met de deelakkoorden inmiddels gezamenlijk in op het selectief werven en behouden van zo'n 2.700 buitenlandse kenniswerkers voor essentiële, met name technologische, vacatures die anders niet vervuld kunnen worden. Als provincie subsidiëren we deze deelakkoorden Human Capital en hebben we het subsidieplafond hiervoor recent nog verhoogd met €1,7 miljoen tot in totaal €14,2 miljoen en Provinciale Staten daarover geïnformeerd (PZH-2025-879435357).

Meer specifiek voor het Haven Industrieel Complex (HIC) hebben we bijgedragen aan de vorming van de triple-helix samenwerking Human Capital Coalitie Energietransitie (HCCE) in 2023, gericht op het aantrekken en behouden van voldoende en gekwalificeerd havenpersoneel. Daarnaast benutten we voor het financieel ondersteunen van omscholingsprojecten voor het HIC de mogelijkheden van het Just Transition Fund (JTF). Een deel van dit budget is bestemd voor arbeidsmarktprojecten, met focus op scholing en duurzame werkgelegenheid.

Den Haag, 2 december 2025

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,

secretaris,

voorzitter,

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

mr. A.W. Kolff